

PETRE ȚUȚEA ȘI MÂNTUIREA DE FILOSOFIE

Petre Țuțea, cel despre care Emil Cioran spunea că este singurul om întâlnit în viață cu adevărat genial, n-a fost nici scriitor de renume, nici profesor, nici academician, cum afirma el însuși undeva. Dar ce-a fost atunci fiul acesta de preot, din Muscel? Un caz atipic de intelectual sau, altfel spus, „cineva dificil de fixat”.

Petre Țuțea este numit în mod curent un filosof *socratic*, așa cum dascălul său, Nae Ionescu, era considerat „mefistofelic”, cu un punct de plecare în elocvent-arcuitele sprâncene ale acestuia. Riscul înțelegerii unilaterale e învederat. Nu putem rămâne la modalitatea de expunere socratică a ideilor, în ceea ce-l privește pe Țuțea, om de profundă concepție creștină; tot astfel, nu putem reduce fațetele nebănuite ale personalității Profesorului Nae la stilul său seducător de a fi, ca persoană.

Mai mult decât punctul de vedere structurat, ne interesează punctul de vedere structural. Ca atare, Nae Ionescu se află în *căutarea* perpetuă a SOLUȚIEI la problema cunoașterii, invocând „experiența”, „trăirea”, „aventura”; M. Eliade, erudit, o fundamentează *științific*, observând cu migală manifestarea sacralului în profan; M. Vulcănescu și-o asumă *etic*, devenind martir; Constantin Noica o surprinde în *idee, concept*, dezavuând sensibilul; E. Cioran *nu o vede* nicăieri, stilizând superb o teorie a nimicului; Petre Țuțea, în fine, o „dizolvă” în *credință*, ca unică șansă de a te salva din impasul ontologic.

Dacă, pe de-o parte, a vrea să știi tot echivalează cu a nu ști nimic, iar, pe de altă parte, negația infiltrată vehement în conștiință, anulează orice consolare, a ști că nu știi nimic, prin prisma raportării la un SENS transcendent, înseamnă totul. Acumularea de cunoștințe, sistematizate ulterior de intelect, se dovedește sterilă; accentul trebuie pus nu pe reflecție („în filosofie poți rătăci până te ia dracul”), ci pe revelația divină: „Se spune că intelectul e dat omului ca să cunoască adevărul. Intelectul e dat omului, după părerea mea, nu ca să cunoască adevărul, ci ca să primească adevărul.” (*322 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea*, Ed. Humanitas, București, 2004, 2006).

Gânditorul recunoaște statutul privilegiat al rațiunii umane; ni se spune că, de mic, „era cam inteligent”; a intrat în școală „cum intră leul în cireadă: o mânăncă toată” (idem).

În perioada studenției, dar și mai târziu, va dobândi o serioasă cultură filosofică, îndeosebi germană; entuziasmul său e împărtășit colegilor de generație cu vervă contagioasă.

Idei fundamentale sunt articulate paradoxal, provocator, spre a stoarce parcă ultimele esențe din lucruri așa-zicând statornicite. Modul său constant de a „fixa” uriașele tensiuni cerebrale este gândul formulat sentențios, aforismul. Spre deosebire de Cioran însă, care se cufunda în cărți ca să se purifice temporar de zgura

existenței prozaice, Petre Țuțea preferă să nu zăbovească pe buza prăpastiei, amețindu-se de goluri insondabile, ci să intre în Biserică.

Din cercul vicios al *îndoielii*, nu te poți elibera decât prin rugăciune, așa încât „nu e om, Kant. N-a reușit să fie om cu toată subtilitatea lui. Iar badea Gheorghe, care se sincronizează cu clopotele de la biserică, e laureat al premiului Nobel pe lângă Kant” (idem).

La bătrânețe, după atâtea furibunde lecturi și treisprezece ani de detenție sub comunism, Petre Țuțea nu va osteni, până-n cea din urmă clipă a vieții, să invoce, transfigurat, revelația ca moment mistic, în convingerea că funcțiile umane obișnuite de cunoaștere n-au comuniune cu Absolutul, încorsetate veșnic în aparențe și incertitudini: „Față de măreția lui Cristos, Platon e un personaj mărunțel și cuviincios. [...] Platon n-are divinitate, pentru că la el divinitatea e un simplu «demiurg», ceea ce în grecește înseamnă «meseriaș»” (idem).

Dar, așa cum Dante Alighieri a avut prilejul să „vadă” cu ochii săi ororile Infernului, după ce s-a rătăcit în „pădurea de păcate” („selva oscura”), spre a gusta apoi, eliberat de spaimă, din beția de lumini și sunete a Paradisului, tot astfel Petre Țuțea, mare cititor, a ajuns ulterior să aibă față de dibuirile speculative o atitudine de „vultur trist”, un „dispreț creștin”. Longevivul Țuțea („...a trebuit să fac optzeci de ani”) are acum pentru «Critica rațiunii pure» a lui I. Kant considerația avută față de ... «Informația Bucureștiului» (idem).

În altă ordine de idei, dacă inteligența (Nae Ionescu însuși „scuipa inteligență”) te distinge între ceilalți oameni, ea nu e totuși suficientă „...pentru a te curăța de prejudecăți. Cu cât inteligența e mai mare, cu-atât prejudecata e mai voinică, fiindcă ai aparat s-o justifici” (idem).

Fără a situa omul în centrul Universului, precum Pico della Mirandola, Petre Țuțea e mai degrabă de părere că „...umanitatea o iubești lesne. Pe om, mai greu.” Pentru Protagoras, ne amintim, „omul este măsura tuturor lucrurilor, a celor ce sunt, întrucât sunt, și a celor ce nu sunt, întrucât nu sunt” – idee scumpă, orgolioaselor spirite ale Renașterii, ale cărei izbânzi în atâtea domenii de creație reliefează tocmai „demnitatea omului” („dignitate hominis”); omul – creator, având conștiința exacerbată a propriei valori, amenință, titanic, să rivalizeze cu însuși Demiurgul. Nimic mai străin smereniei creștine decât acest cult al personalității, preluat cu lăcomie de romantismul german, mai ales.

Supraviețuind „terorii istoriei” (M. Eliade), Petre Țuțea rămâne, ca și Părintele Stăniloae, de pildă, consecvent cu sine, nealterat în resortul intim al ființei lui. Gânditorul separă apele înlăuntrul viziunii sale antropologice, stabilind că noțiunea de „om autonom” se divide în „omul etern” și, respectiv, „omul istoric”. Poetul, eseistul Răzvan Codrescu, într-o fină introducere în gândirea lui Petre Țuțea, punctează cu trist umor semnificația „omului autonom”: acesta nu e altceva decât „omul care o face pe deșteptul, ajungând, în cele din urmă, să trăiască în idolatria închipuitei sale deșteptăciuni. Vorbind în termeni creștini, o astfel de atitudine reprezintă antiteza exactă a «sărăciei cu duhul»”. (*În căutarea rostului pierdut*, Ed.

Timpul, Iași, 2007, pag. 16). „Omul etern” constituie făptura arhetip, creată după „chipul și asemănarea” lui Dumnezeu. „Omul istoric” se împarte, la rândul său, în „omul religios”, ca ipostază pozitivă, și „omul autonom” de la care s-a plecat, ca ipostază negativă. De notat că „omul religios”, în concepția lui Petre Țuțea nu este acel „homo religiosus” al lui M. Eliade, dedus pe baza materialului științific sintetizat. Cel dintâi trăiește în *Hristos și pentru Hristos*; al doilea, aparține istoriei religiilor.

Referitor la „omul autonom”, putem vorbi despre auto-iluzionarea acestuia. Autonomie propriu-zisă, nu există. Dacă te declari independent de Dumnezeu, devii cu siguranță un instrument al Răului. Ispita de a substitui viziunii religioase a lumii o viziune culturală, e un „gnosticism” prost și o falsă „demiurgie”. Nu e greu de ghicit că Petre Țuțea are în vedere, înfierând pretenția la ascensiune a „omului autonom”, chiar secolul XX, care, după o cunoscută profeție, „va fi unul religios sau nu va fi deloc” (Malraux).

Petre Țuțea e o figură de gânditor singulară, probabil incomodă în felul ei, și prea puțin actuală. Pomenit admirativ, el nu e numaidecât înțeles în profund umanul său mesaj situat la antipodul oricărei ambiții lumești. Expansiunea de neoprit a tehnologiei, creditul coplesitor acordat *Galaxiei Imaginilor* în defavoarea *Galaxiei Gutemberg*, confuzia, tot mai vehiculată, între cultură și informație, alunecarea tot mai pronunțată a individului spre interesul imediat, concret, sub zodia *globalizării*, toate acestea estompează neverosimil invitația creștină la „sărăcie cu duhul”. Răul, necesar, își cere tributul, întrebuițând oamenii în absența „omenității”. Automatismul gesturilor, al replicilor, egoismul feroce însoțind vreo „afacere prosperă”, sub regim capitalist, „emanciparea” cum nu se poate mai anti-feminină a femeilor în general, grotesca suficiență virilă degenerând adesea în cruntă violență domestică – par să dea câștig de cauză, cel puțin momentan, *Răului*.

Dacă totuși Răul a putut lua înfățișarea Binelui, „împrumutând” haina sângerândă a Revoluției din '89, înseamnă că Binele *real* a fost provocat deja, și nu e prea departe ziua lepădării sale de multele piei false adăugate până astăzi.

Iisus Hristos și Sfântul Ioan Botezătorul copii